

KRONIKA

Karel Müller šedesátníkem

Dne 13. dubna 2018 oslavil PhDr. Karel Müller významné životní jubileum. Zastihlo jej, konec konců jak jinak, ve viru vědecké i řídicí práce a v radostném rodinném prostředí. Všichni víme, že jde o dva naprosto neocenitelné benefity, které se ne každému z jeho vrstevníků podařilo dosáhnout.

Nad oslavencem se při obdobných příležitostech zamýšlíme v rovině rekapitulační. Učiníme tak i v tomto případě, a to na stránce Slezského sborníku, členem jehož redakční rady je oslavenec již neuvěřitelně dlouhou dobu. Tato časová charakteristika doprovází jeho profesionální život ovšem i v mnoha dalších funkcích.

V okamžiku, kdy jsem se poprvé s oslavencem setkal, udivovala jeho obrovská znalost a již tehdy široký zájem o heraldiku, a to dokonce v mezinárodním měřítku. Tehdy se psal rok 1977 a oba jsme nastupovali do prvního ročníku studia historie na Filozofické fakultě Palackého univerzity v Olomouci. Heraldika si v jeho odborném portfoliu udržela výsadní místo až do dnešních dnů. Pravdivost tohoto výroku dosvědčuje jeho impozantní odborná bibliografie. Zpracování rozsáhlého množství erbovních listin vytvořilo tak velmi významný zdroj historického poznání především pro teritorium Slezska. K tomu je však třeba připomenout i práce z oblasti heraldiky městské či studie spjaté s jednotlivými postavami či rody.

S heraldikou v případě rozsáhlé Müllerovy produkce souvisí ovšem i témata z dalších pomocných věd historických. Jde především o popisy sfragistické a bádání nad problematikou genealogickou. Stranou pozornosti však nezůstaly ani další symboly – připomeňme např. otázky vlajek, znaků různých korporací apod. Je přitom u oslavence příznačné, že svá historická bádání propojil i s rovinou praxe. Zdaleka nejde jen o jeho letité angažmá na půdě Klubu genealogů a heraldiků. Vzpomeňme především, že nepřetržitě od roku 1991 je členem podvýboru pro heraldiku Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Z této pozice vlastně již téměř třicet let výrazně ovlivňuje podobu současné české heraldiky a vexilologie. Je všeobecně známo, že často je zahlcen nejružnějšími žádostmi starostů konzultujících s ním podobu obecního znaku, či vlajky.

Jestliže je naprosto nepřehlédnutelná Müllerova činnost ve zmíněných vědeckých disciplínách, pak snad ještě větší měrou to platí o dějinách Slezska a jeho jednotlivých regionů, zvláště pak Opavska. Prakticky u všech syntetických prací, které na toto téma vyšly v posledních třiceti letech, je Karel Müller uveden jako spoluautor. O jeho výsledcích v této oblasti jsou výmluvných svědectvím i četné citace jeho děl v nejen českém prostředí, ale i v zahraničí, především v Polsku, Německu, v Rakousku a na Slovensku a v řadě dalších států. Pokud byly vzpomenuty syntézy, pak ovšem nezapomínejme i na desítky dalších monografií a studií, které pro poznání slezské historie mají mnohdy rovněž zcela zásadní význam.

Kromě vlastních badatelských výsledků přinesla olbřímí práce s historickými prameny ještě další výsledek. Jsou to vydané edice. Především jde o raně novověké prameny, což opět dokládá i výrazný časový rozsah jubilatův. Jeho ediční činnost skládala vedle připomenutých děl rovněž výrazný zájem nejen v České republice a na Slovensku, ale i v německé jazykové oblasti a v Polsku. Mimochodem Karel Müller je i členem Spolku pro dějiny Slezska ve Würzburgu a Polské heraldické společnosti ve Varšavě.

Výrazné stopy zanechal Müller v oboru archivnictví. Jde o studie z dějin archivnictví, o přínos pro archivní teorii. I zde však akcentujeme i jeho pozoruhodný vliv na archivní praxi. Nejde zdaleka jen o připomínky k archivní legislativě a k organizaci české archivní sítě, ale rovněž o členství v řadě stěžejních archivních grémii České republiky. Především pak o výkon funkce ředitele Zemského archivu v Opavě. V čele této instituce stojí od roku 1989 nepřetržitě. Opavskému Zemskému archivu vtiskl naprosto jednoznačně své představy o jeho organizaci a formě jeho pracovní činnosti. Na bázi někdejšího Oblastního archivu v zaniklém Severomoravském kraji a jeho okresních archivů vytvořil obdivuhodně fungující jednotku v dimenzi nejen celostátní, ale i mezinárodní. Kromě vlastní „pečovatelské“ a badatelům zpřístupňujících funkcí akcentoval i jeho odbornou činnost, což je skutečnosti více než obdivuhodnou. Karel Müller dnes fakticky představuje doyen českého archivního sboru.

Všechny uvedené sféry by úspěšně naplnily dva či tři profesionální životy historika. V případě Müllera však zdaleka nevyčerpávají celou entitu jeho pracovní činnosti. Působí totiž i pedagogicky na vysokých školách konkrétně na Filozofické fakultě Palackého univerzity v Olomouci a na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě. Stranou nenechává ani popularizaci svých historických bádání.

PhDr. Karel Müller patří k osobnostem, které výrazným způsobem formovaly oblast svého profesního působení, které se svým hluboce lidským přístupem vepsaly s neuvěřitelnou hloubkou do působení kolektivů, v jejichž čele stály. Při ohlédnutí za svým dosavadním během životem může být právem hrdý na dosažené výsledky i na své postoje a prosazovaná řešení.

Milý Karle, myslím, že všichni, kdo Tě měli možnost poznat, si odnesli jen ty nejpozitivnější dojmy. A přeji Ti nejen pevné zdraví a mnoho dalších pracovních úspěchů, ale i trvání Tvého neutuchajícího optimismu a pokračující radost ve Tvé rodině.

Zdeněk Jirásek

Pavel Zatloukal: 70 let

Kultura, to nejsou a priori instituce, akademie, univerzity, muzea a galerie, divadla, knihovny; kultura spočívá ve sdílení hodnot člověkem a lidmi, tkví v pospolitostech, jimž instituce usnadňují jejich fungování. Připomenutí životního jubilea prof. Pavla Zatloukala, které připadlo na 24. říjen 2018, podle mého soudu nelze ani jinak započít: Muzeum umění v Olomouci, jehož byl faktickým tvůrcem a ředitelem od roku 1990 do jara 2013, formoval do podoby kulturní instituce jakožto široce otevřené pospolitosti lidí – umělců, historiků umění, návštěvníků. Nikomu se mimo profesora Zatloukala v polistopadovém Československu, resp. pozdější České republice nepodařilo prakticky z ničeho vytvořit instituci zaměřenou na dokumentaci a prezentaci výtvarného umění, která by získala skvělé provozní zázemí (v rekonstruovaném objektu někdejšího městského špitálu svatého Ducha) a výstavní sály (tamtéž a v Arcidiecézním muzeu, na které navazuje další část provozního zázemí) a současně paralelně k velkým investičním akcím rozvíjela ambiciózní akviziční, ediční a prezentační činnost za často s mezinárodním přesahem. Koneckonců prostý fakt, že Muzeum umění zprvu fungovalo na bázi města a dnes je státní příspěvkovou organizací, už to stejně jako mnohé další, jež lze uvést na jeho adresu, co bylo soustředěno do bilančních publikací (např. *Muzeum umění Olomouc 1951–2011*, ed. Pavel Zatloukal, Olomouc 2012; *Arcidiecézní muzeum Olomouc*, eds. Pavel Zatloukal – Ondřej Jakubec, Olomouc 2009) je vlastně jen pouhou částí aktivit profesora Zatloukala. Druhou část tvoří aktivity badatele, historika umění, popularizátora a aktivního obránce památek zdaleka ne jen moderní architektury. Zdá se, že nemůže být ani jinak, ovšem obhlédneme-li bezmála třicetiletý polistopadový vývoj českých kulturních institucí – konkrétně paměťových institucí, muzeí a galerií zejména – vidíme, co mimořádného se v Olomouci díky profesoru Zatloukalovi událo. Atrpce dodáváme, že tam, kde takovouto osobnost neměli či nemají, nepomohly ani peníze, ani politická vůle, ani jakkoliv skvělá tradice.

Pavel Zatloukal absolvoval v roce 1973 studia na filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci práci *Urbanistický vývoj Olomouce v letech 1876–1945*. Její oponent ing. Josef Kšír vyzdvihl její originalitu a je vskutku zaznamenáníhodné, že mladý člověk s koncem vysokoškolských studií stanul na počátku profesní dráhy – obrazně řečeno – s textem, jímž pozornost obrátil k Rakousko-Uhersku a meziválečnému Československu, což byly duchovně pevniny v normalizačním infernu zakázané. Ovšem volba to byla pochopitelná, protože Pavel Zatloukal ve františkojosefinské epoše intuitivně vytušil takovou míru svobody a duchovní autonomie, kterou mu – a celé jeho generaci – současnost nemohla nabídnout. Po roce 1989 se tento přístup stal základem otevřenosti pro proměnu chápání minulosti před rokem 1918, ale mravní étos volby neztratil svou příkladnost ani po Listopadu, ba právě naopak. Ale setrvejme ještě chvíli v předlistopadovém období. V roce 1986 vyšel jeho *Historismus. Architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku* – publikace čítající pouhých 72 stran, a přesto dnes legendární. Pavel Zatloukal poznání problematiky sice později významně rozšířil a obohatil (*Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002; *Meditace o architektuře*, Olomouc – Brno – Hradec Králové 1815–1915, Praha 2016; *Brněnská architektura 1815–1915. Průvodce*, Brno 2006), ovšem Historismus sehrál v období na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století naprosto klíčovou roli v obratu badatelů mladších generací k rakouskému 19. století, nazíranému z moravské či slezské perspektivy – a budiž zdůrazněno, že Rakouské Slezsko bylo zde poprvé tematizováno jako středoevropský region ve smyslu umělecké kultury. Koneckonců stačí se podívat do poznámkového aparátu této publikace, abychom seznali, že Pavel Zatloukal neměl předchůdce; byl to on sám, jenž založil tradici zájmu o františkojosefinskou epochu jakožto specifickou epochu v dějinách architektury na Moravě a ve Slezsku, což koneckonců dosvědčuje také studie *Přehled architektury historismu na Moravě* (Umění 1980). Díky kvantitě poznatků – množství informací je vskutku udivující – i kvalitě poznání – nikdy nepodlehli planému ideologizování a možno přímo říci kádrování architektury, což je jev žel dodnes obvyklý – mohl vytvořit bázi, z níž mladší generace spolehlivě vycházely a stále vycházejí.

Pavel Zatloukal umně spojil odkaz pamětníků, s nimiž ještě měl možnost se potkat – platí to o vzpomenuťm Josefu Kšírovi (1892–1978) obdobně jako o potomcích olomouckých rodin, díky jimž získal cenné materiály,

připomenuté v řadě často rozptýlených textů (např. *Neznámé dílo Jana Kotěry*, Vlastivědný věstník moravský 1986; *Vodní elektrárna a rodinný dům v Háji u Mohelnice*, Severní Morava 1984) – se zájmy historika umění a muzejníka. Tento rekonstrukční interes, toto úsilí poznat a alespoň z fragmentů evokovat dávno zaniklé milieu nejvíce vyzařuje z publikace o slavné olomoucké vile Primavesi (1990).

Nutno vyzdvihnout, že Pavel Zatloukal spojil zájem o střední Moravu a Ostravsko. Nejprve tak učinil pozorností, kterou věnoval urbanistovi Camillu Sitte (1847–1903), o němž prvně psal v roce 1979 v ročence okresního archivu v Olomouci a posléze ve stati uveřejněné ve sborníku *Historické vědomí v českém umění 19. století* (1981). Dalším tématem, jež v badatelském úsilí Pavla Zatloukala spojuje moravský a slezský prostor, se stalo lázeňství: Prvně je zaznamenáváme v textu *Architektura lázní Velké Losiny* (Vlastivědný věstník moravský 1983), zatím naposledy v rozsáhlé výpravné monografii *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska* (s Lubomírem Zemanem, Praha 2014)). Paralelně s formulováním parciálních témat moravské moderní architektury kladl důraz na muzejní dokumentaci prezentaci architektury – na budování sbírky architektury při někdejší Oblastní galerii výtvarného umění a na realizaci speciálních výstav. Prvá z nich proběhla v roce 1982 pod názvem *Počátky moderní architektury na Moravě a ve Slezsku*.

Postupně se k dokumentaci architektonického dědictví připojily teoretické aspekty, zejména otázky stylu a stylového pluralismu. Tak lze chápat příspěvek Pavla Zatloukala na konferenci *Historická Olomouc* v červnu 1986, v němž proti sobě postavil dva koncepty: přísný historismus Gustava Meretty, arcibiskupského stavitele pověřeného regotizací katedrály svatého Václava, a pozdní historismus, vyznačující se neortodoxním vztahem k historickým příkladům jako materií k individuální tvůrčí aktivitě, což je atribut urbanistického konceptu Olomouce od Camilla Sitte. Tím nelze říci, že by stranil jedné koncepci a druhou zavrhoval; vždyť o Merettovi sepsal průkopnické pojednání, vydané v ročence okresního archivu v Olomouci za rok 1987! Problém stylu se pak opět bude vynořovat zejména v souvislosti s problematikou architektury přelomu 18. a 19. století a s nejvýznamnějším dobovým tématem intelektuálních diskusí, teoretických reflexí i tvůrčího úsilí, jímž byl koncept anglického parku. Jeho poznání parciálně završila práce *Lednicko-valtický areál* (Praha 2012), připravená ve spolupráci se synem Ondřejem Zatloukalem a se zahraničním architektem a znalcem historické zeleně Přemyslem Krejčíříkem.

Muzejně-historiografická koncepce dějin architektury Moravy a Slezska Pavla Zatloukala postupem času získávala stále více na kontemplativním rozměru, stručně řečeno, od dokumentu se přesunul k příběhu, jež dokument evokuje. Taková byla vynikající výstava *Luk & Iyra* – ze sbírek Arcidiecézního muzea Kroměříž (eds. s Ondřejem Zatloukalem, Olomouc 2008) a setrváme-li v rovině architektury, pak rozhodně také dlouhodobá expozice Muzea umění v Olomouci, nazvaná po jisté významné architektonické soutěži, uskutečněné na počátku 20. století, *Dům milovníka umění*. Ta se v roce 2010 představila v rozšířené podobě v Mezinárodním centru kultury v Krakově. A mezinárodní visegrádská cena, kterou udělili ministři kultury zemí V4 v červnu 2016 olomouckému Muzeu umění, byla de facto dodatečným oceněním práce profesora Pavla Zatloukala.

Bylo by toho hodně, co by bylo možné napsat v jubilejním příspěvku k rozsáhlému společenskému angažmá Pavla Zatloukala v institucích, jež lze právě díky němu chápat jako instituce svrchovaně kulturní. Zejména stojí za připomenutí věci a fakta, která zůstávají ve skrytu. Například byl to Pavel Zatloukal, který stál po Listopadu u zrodu obnovené katedry dějin umění filozofické fakulty UP v Olomouci, ač paradoxně a – zdůrazňuji ke své lítosti – bohužel na ní nikdy neučil! Byl to Pavel Zatloukal, který spolu s Kaliopi Chamonikolou napomohl nebo lépe řečeno umožnil také realizaci opavské části velké výstavy *Od gotiky k renesanci*, zaštitěné Moravskou galerií a Muzeem umění (v situaci, kdy tehdejší vedení Slezského zemského muzea bylo k věci vůči lhostejné). Takovýchto situací bychom mohli připomenout mnoho. A právě proto si také na stránkách Slezského sborníku připomínáme životní jubileum profesora Pavla Zatloukala jako znalce středoevropské kultury a badatele, historika umění a muzejníka, organizátora a vysokoškolského pedagoga, výjimečné osobnosti našeho času.

Pavel Šopák

